

การบังคับโค

ไพโรจน์ ศิลมัน ๒๑๕๐๒๖

อาจารย์
คณะสัตวศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ในการบังคับโคเพื่อให้โคอยู่นิ่งนั้นถือว่าเป็นศิลปะอย่างหนึ่งเนื่องจากโคแต่ละตัวมีนิสัยไม่เหมือนกัน บางตัวเชื่อง บางตัวเปรียวหรือดุร้ายมาก โดยเฉพาะโคที่ปล่อยรวมกันเป็นฝูงขนาดใหญ่ซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้ปฏิบัติงานได้ โดยทั่วไปจะใช้วิธีการบังคับสัตว์ (การคล้อง การล่อมและการมัดขา) เพื่อประกอบการปฏิบัติงานต่างๆ กับตัวโค เช่น ฉีดวัคซีน การตอน การตีเบอร์ และการทำลายเขา เป็นต้น

1. การคล้องโค

1.1 วิธีจับเชือกพรวน มีขั้นตอนดังนี้

ก. ใช้มือซ้ายจับหางเชือก (กรณีและผู้คล้องถนัดมือขวา)

ข. ใช้มือขวาสวเชือกมาเก็บที่มือซ้าย เหลือบ่วงที่มือขวาเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 80 เซนติเมตร โดยมีมือขวากำอยู่ที่คอเชือก

1.2 วิธีคล้อง

เหวี่ยงบ่วงจากทางด้านข้างซ้ายของโค ปกติจะคล้องขณะโควิ่ง โดยเหวี่ยงเชือกขึ้นสูงตามหลังไปตกหน้าโค ภาวะเมื่อโควิ่งไปถึงบ่วงจะลงมากล้องโคพอดี ไม่นิยมคล้องขณะโคยืนนิ่ง เพราะเมื่อเหวี่ยงเชือกออกไปโคมักจะเบี่ยงหัวหลบเชือก ในกรณีที่ผู้คล้องถนัดมือซ้ายก็ให้เหวี่ยงบ่วงจากทางด้านข้างขวาของโคแทน

2. การล่อมโค ในที่นี้หมายถึงการทำให้โคนอนลง

2.1 การล่อมลูกโค ใช้กับลูกโคน้ำหนักไม่ควรเกิน 50 กิโลกรัม ผู้ปฏิบัติต้องยืนแนบข้างตัวลูกโคในลักษณะกางขาพอควร มือทั้งสองจับเข้าของลูกโค ดึงขาทั้งสองออกมา ลูกโคจะล่อมลงให้น้ำหนักตัวโคตกลงบนขาของผู้ปฏิบัติ และค่อย ๆ ไหลลงบนพื้นอย่างนิ่มนวล พยายามอย่าดึงขา ลูกโคอย่างรวดเร็ว เพราะจะทำให้ลูกโคล่อมลงสี่ข้างของลูกโค กระแทกพื้นอย่างแรงอาจทำให้ลูกโคบาดเจ็บได้

ภาพที่ 1 การล่อมลูกโคเล็ก

2.2 การล่อมโครุ่น วิธีนี้ใช้กับโคที่มีน้ำหนักไม่ควรเกิน 120 กิโลกรัม โดยใช้มือซ้ายของผู้ปฏิบัติกำโคนหูซ้ายของโค และใช้มือขวาจับที่ปากโดยให้หัวแม่มือขวาสอดเข้าไปในปาก โคพร้อมกับนิ้วที่เหลือกำรอบขากรรไกรล่างของโค ลำตัวของผู้ปฏิบัติแนบติดบริเวณหัวไหล่ขวาของโค ถ้าโคพาวิ่งต้องพยายามฝืนและวิ่งตามไปเล็กน้อยในลักษณะที่ลำตัวของผู้ปฏิบัติยังคงแนบติดกับลำตัวโค และแขนซ้ายหนีบคอโค พร้อมกับทั้งน้ำหนักตัวลงบนส่วนคอของโค เมื่อโคหยุดนิ่งก็เป็นจังหวะเหมาะที่จะล่อมโดยผู้ปฏิบัติเบี่ยงขาขวามาอยู่ด้านหน้าของโค พร้อมกับยกมือขวาขึ้นและกดมือซ้ายลงลำคอของโคจะอยู่ในลักษณะบิดพับทำให้โคทรงตัวไม่ได้ และล่อมลงนอนราบบนสี่ข้างด้านขวา

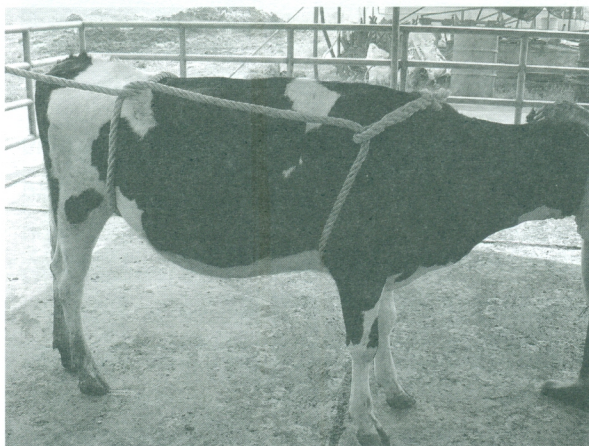

ภาพที่ 2 การล้มนโคเล็กโดยวิธีห้คค

2.3 การล้มนโคใหญ่ สามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้
 วิธีที่ 1 ผูกคอโคที่บริเวณเสื่อร้งให้ พันเชือก
 รอบลำตัวโคสองตำแหน่ง คือ ที่ชอกขาหน้า และที่บั้นเอว
 แล้วดึงปลายเชือก ซึ่งเชือกจะรัดเอวและอกโค ทำให้โคล้มตัว
 ลงนอน

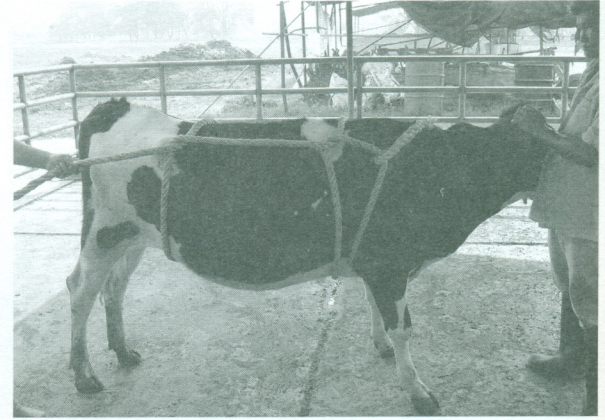

ภาพที่ 3 การล้มนโคใหญ่โดยใช้เชือกล้มน (วิธีที่ 1)

ภาพที่ 4 การล้มนโคใหญ่โดยใช้เชือกล้มน (วิธีที่ 1)

วิธีที่ 2 วิธีนี้คล้ายกับวิธีที่ 1 เพียงแต่เชือกที่
 คล้องคอนั้นให้ลอดผ่านชอกขาหน้า วิธีนี้จะป้องกันเชือกบีบรัด
 หลอดลมได้ วิธีที่ 1 และ 2 เป็นวิธีที่ใช้กับโคที่เชื่อง

ภาพที่ 5 การล้มนโคใหญ่โดยใช้เชือกล้มน (วิธีที่ 2)

วิธีที่ 3 ใช้กับโคที่ไม่เชื่อง ซึ่งไม่สามารถเข้าไป
 ใกล้ๆ ตัวโคได้ ต้องใช้เชือกพรวนคล้องคอโคเส้นหนึ่ง แล้วผูก
 กับเสา หรือต้นไม้ไว้ ใช้เชือกพรวนอีกเส้นคล้องคอแล้วผูก
 รัตอกและเอวเช่นเดียวกับสองวิธีแรก ถ้าโคตัวนั้นมีเขา ควรจะใช้
 เชือกพรวนคล้องเขาแทนคล้องคอ ทั้งนี้เพื่อป้องกันเชือกกัดคอ
 ในทางปฏิบัติ โคมักจะไม่ยี่นนิ่งจึงเป็นการยาก
 ที่จะผูกรัตอกและเอว จึงมักจะผูกเอวเพียงแห่งเดียวก็ได้ผล
 เช่นกัน แต่อาจจะมีปัญหาเรื่องเชือกดึงคอพบบตามทิศทาง
 ที่ดึงและเชือกรัตอกได้ง่าย

วิธีที่ 4 ใช้กับโคที่เชื่องมาก ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
 กับโคนม เพราะเป็นวิธีที่ป้องกันเชือกกัดเต้านม

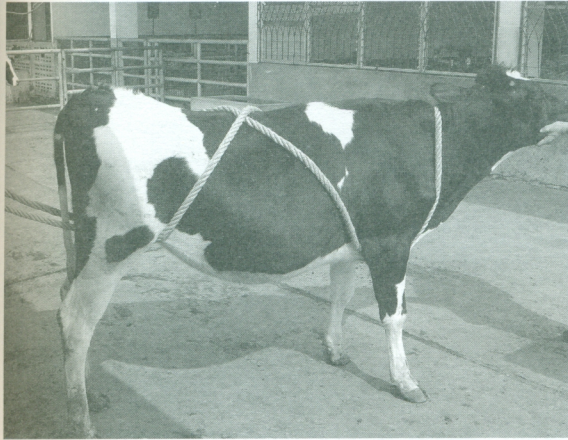

ภาพที่ 6 การล้มนโคใหญ่โดยใช้เชือกล้มน (วิธีที่ 3)

ภาพที่ 7 การล้มนโคใหญ่โดยใช้เชือกล้มน (วิธีที่ 3)

ภาพที่ 8 การล้มนโคใหญ่โดยใช้เชือกล้มน (วิธีที่ 4)

ภาพที่ 9 การมัดขาหน้าและขาหลังของโค

3. การมัดขา

3.1 การมัดขาโคใหญ่ หลังจากล้มนโคลงนอนแล้ว ต้องมัดขาทั้ง 4 ให้ติดกันอย่างแน่นหนาเพื่อไม่ให้โคดิ้นหรือเคลื่อนไหวในขณะที่ปฏิบัติงานต่างๆ ซึ่งมีวิธีการดังนี้

3.1.1 ทันทีกี่โคล้มนลง ผู้ปฏิบัติงานคนหนึ่ง ต้องรีบพับคอโคให้หัวโคแนบติดกับไหล่ และกดลงติดกับพื้น จากนั้นอีกคนหนึ่งก็ใช้ข่ากดลงบนบริเวณสวาบของโค และถ้าเป็นไปได้ผู้ปฏิบัติคนที่สองนี้ควรเอาหางโคลอดระหว่างขาโคและดึงหางให้แน่นซึ่งจะทำให้โค ไม่มีกำลังขาที่จะดิ้น

3.1.2 เมื่อโคหยุดนิ่งแล้วผู้ปฏิบัติงานอีก 2 คน เข้าไปมัดขาโค (ถือเชือกมัดขาไว้คนละเส้น) โดยคนหนึ่ง เข้าทางด้านหน้าในท่าตะแคงข้างหันหน้าไปทางทิศเดียวกับที่เท้าโคชี้ไป แล้วใช้ขาของผู้ปฏิบัติดันเบียดขาหน้าของโคทั้งสอง พร้อมกันนั้นก็เอาเชือกที่จะใช้มัดขาค้นเชือกรอบขาทั้ง 2 มัดรวมกัน 3-4 รอบ แล้วเอาหางเชือกลอดระหว่างขาช่วงบนจุดมัด

ผู้ปฏิบัติงานอีกคนหนึ่ง (คนที่ 4) เข้าหาโคทางบั้นท้ายและทำแบบเดียวกับคนที่ 3 โดยเอาเชือกที่จะใช้มัดขาค้นเชือกรอบขาหลังทั้ง 2 ข้างมัดรวมกัน 3-4 รอบ แล้วเอาหางเชือกลอดระหว่างขาช่วงบนจุดมัด จากนั้นให้คนที่ 3 กับคนที่ 4 สลับเชือกกันแล้วลอดเชือกกระหว่างขาของโคทั้งขาหน้าและขาหลัง จากนั้นดึงเชือกทั้ง 2 เส้นเข้าหากันแล้วมัดให้แน่น (ดังภาพที่ 7 และ ภาพที่ 8)

3.1.3. แลกหางเชือกกันระหว่างคนที่ 3 และ 4 ดึงหางเชือกที่แลกแล้วลอดระหว่างขาโคคู่ที่อยู่ใกล้ต้นดึงอย่างแรงจนขาโคทั้ง 4 ขา มารวมอยู่จุดเดียวกันให้ขาคู่หน้ายกอยู่บนขาคู่หลัง (สลับกันก็ได้)

3.1.4. เอาหางเชือกเส้นใดเส้นหนึ่งพันอ้อมขาทั้ง 4 อีก 1 รอบ แล้วผูกหางเชือกทั้ง 2 เส้น เข้าด้วยกันด้วยเงื่อนกระตุกเป็นอันเสร็จสิ้นการมัดขาโค

เมื่อได้ปฏิบัติงานต่าง ๆ หนึ่งที่โคถูกมัดขาเสร็จแล้ว

ภาพที่ 10 การมัดขาโครวมกัน

ภาพที่ 11 การมัดขาโครวมกัน

จะต้องแก้มัดขาให้โคเป็นอิสระเช่นเดิม วิธีการเป็นทำนองเดียวกันกับตอนมัดขา คือใช้คนทั้ง 4 คนที่ 1 กดหัว คนที่ 2 กดสวาบ คนที่ 3 และ 4 ใช้ขาค้นเบียดขาโคและแก้มัดขาโค เอาเชือกออกให้หมด แล้วให้สัญญาณเพื่อให้ทุกคนผละออก จากตัวโคพร้อม ๆ กัน

3.2 การมัดขาลูกโคเล็ก

วิธีนี้ใช้กับโคอายุไม่เกิน 1 เดือน หรือน้ำหนักไม่เกิน 50 กิโลกรัม เป็นวิธีที่ทำได้รวดเร็วและสามารถทำคนเดียวได้ โดยการใช้เชือกวางพาดที่ข้อขาหลังด้านหลังหน้าอ้อมไปทางด้านหลัง จากนั้นใช้ปลายเชือกทั้งสองด้านสอดเข้าระหว่างขาหลังแล้วนำมาผูกไว้ที่คอของลูกโค

ภาพที่ 12 การมัดขาลูกโคเล็ก

ภาพที่ 13 การมัดขาลูกโคเล็ก

4. การจับโคแทนการมัดขา

กรณีที่โคตัวไม่ใหญ่มาก (น้ำหนักไม่เกิน 100 กิโลกรัม) และจะปฏิบัติงานกับโคไม่นานนัก อาจจะใช้คน 2 คน จับโคไม่ให้ดิ้นโดยไม่ต้องมัดขาได้ (ดังภาพที่ 14) ถ้าโคล้มนอนอยู่ในลักษณะตรงข้ามกับในภาพ ก็ให้สลับมือและเท้าของผู้ปฏิบัติงานทั้งสอง

การบังคับโคข้างต้น สรุปได้ว่า ส่วนใหญ่มีการกระทำ 3 ขั้นตอน ได้แก่ การคล้องโค, การล้มโค ซึ่งหมายถึงการทำให้โคนอนลง, การมัดขา และกรณีที่โคมีขนาดไม่ใหญ่มากหรือมีน้ำหนักไม่เกิน 100 กิโลกรัม อาจใช้วิธี การจับโคแทนการมัดขา ที่ผู้เขียนได้เพิ่มเป็นขั้นตอนที่ 4 ซึ่งในแต่ละขั้นตอนจะมีศิลปะหรือเทคนิคแตกต่างกันออกไป ปัจจุบันการบังคับสัตว์นั้น นอกจากการเรียนการสอนแล้ว นิยมใช้แข่งขันทักษะ

ภาพที่ 14 การจับโคแทนการมัดขา

ทางการเกษตร เพื่อให้เกิดแรงจูงใจด้านการปฏิบัติต่อผู้เรียน และจะให้เกิดประสบการณ์และความชำนาญในการประกอบอาชีพในอนาคต ซึ่งผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเกิดประโยชน์ต่อผู้สนใจบ้างไม่มากก็น้อย

